

Nr 127.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-
gående modernisering och utbyggnad av de statliga
sinnessjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.
(3:e avd.)*

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten, inrikesdepartementet, statens allmänna fastighetsfond, punkten 1, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1950/51 beräkna ett investeringsanlag av 10 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 113, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 10 mars 1950, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen;

dels medgiva, att statsbidrag till anordnande och drift av vårdhem för lätt-skötta sinnessjuka må fr. o. m. den 1 juli 1950 utgå till städerna Stockholm, Göteborg och Malmö;

dels besluta,

a) att vid Karlskrona skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras ett nytt sinnessjukhus;

b) att vid Västra Ny sjukhus skola i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag verkställas om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 2 900 000 kronor;

c) att vid Gådeå sjukhus i Härnösand skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras ett personalbostadshus för en beräknad kostnad av högst 625 000 kronor;

d) att vid Sätters sjukhus skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag verkställas ombyggnad av ekonomibyggnaden för en beräknad kostnad av högst 1 150 000 kronor;

e) att vid vart och ett av S:ta Gertruds sjukhus i Västervik, Restads sjukhus i Vänersborg, Mariebergs sjukhus i Kristinehamn och S:t Jörgens sjukhus i Göteborg skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade förslag uppföras en panncentral för en beräknad kostnad för varje panncentral av högst 1 250 000 kronor;

f) att vid Furunäsens sjukhus vid Piteå skola i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag verkställas vissa arbeten inom panncentralen för en beräknad kostnad av högst 625 000 kronor;

dels till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. under statens allmänna fastighetsfond anvisa

a) för budgetåret 1950/51 ett investeringsanslag av 9 830 000 kronor;

b) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 ett investeringsanslag av 895 000 kronor;

dels ock till Vissa elektriska arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 60 000 kronor.

Utskottet har i förevarande sammanhang till behandling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 415 av herrar *Sten* och *Sandler*,

I: 436 av herrar *Lindblom* och *Emil Petersson* samt

från andra kammaren

II: 509 av fröken *Nygren m. fl.*,

II: 522 av herr *Hellbacken m. fl.*,

II: 523 av herr *Hagård* samt

II: 524 av herr *von Friesen m. fl.*

Yrkandena i nämnda motioner redovisas i det följande.

Propositionen.

Propositionen består av fyra huvudavdelningar, nämligen *dels* statens sinnessjukvårdsberednings förslag till generalplan för sinnessjukvårdens tillgodoseende, *dels* anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m., *dels* vissa elektriska arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka, *dels ock* sammanfattning och hemställan.

Statens sinnessjukvårdsberednings förslag till generalplan för sinnessjukvårdens tillgodoseende.

Här lämnas först en inledande redogörelse för verkställda utredningar m. m. samt för moderna behandlingsmetoder inom psykiatrien och deras effekt. Härutinnan hänvisas till propositionen (s. 2—9).

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen.

Efter en i propositionen intagen redogörelse för av statens sinnessjukvårdsberedning framlagt förslag till generalplan för sinnessjukvårdens tillgodoseende samt däröver avgivna yttranden har departementschefen inledningvis framhållit, att det är ett allmänt känt förhållande, att det f. n. råder en mycket

allvarlig brist på vårdplatser för sinnessjuka. Sinnessjukhusen äro i betydande utsträckning överbelagda och väntelistorna långa. Vårdresursernas otillräcklighet markeras ytterligare av brist på läkare och i vissa fall en otillfredsställande utrustning. Dessa förhållanden ha bl. a. till följd, att åtskilliga sinnessjuka, som med de behandlingsmetoder, vilka numera stå till buds, skulle ha kunnat åter-skänkas hälsa och arbetsförmåga, i stället drabbas av livslång invaliditet på grund av att de icke i tid kunna komma under behandling. Till den omständigheten, att redan det nuvarande platsantalet på våra sinnessjukhus är otillräckligt, kommer att vårdbehovet bl. a. på grund av befolkningstillväxten och ökningen av antalet åldringar är statt i oavbruten stegring. Enligt de beräkningar, som statens sinnessjukvårdsberedning låtit verkställa, skulle man, med nuvarande patientomsättning, fram till år 1965 ha att räkna med en successiv stegring av platsbehovet på de statliga sinnessjukhusen till omkring 23 200 platser. Då platsantalet på dessa sjukhus vid utgången av år 1948 uppgick till allenast drygt 17 000, skulle det alltså i och för sig vara erforderligt med en mycket avsevärd ökning av antalet vårdplatser för att tillgodose föreliggande och beräknade behov.

Att en sådan betydande utbyggnad av vårdplatsantalet skulle komma att draga mycket stora engångskostnader och härjämte medföra avsevärt ökade löpande utgifter anser departementschefen uppenbart. Med hänsyn härtill anses det redan av rent ekonomiska skäl av yttersta vikt, att även andra vägar prövas för att tillgodose det redan föreliggande och för framtiden beräknade vårdbehovet. Framför allt vore det därvid angeläget, att möjligheter skapades att genom en intensifiering av vården på ett bättre sätt tillvarataga de redan befintliga sjukhusen och härigenom öka omsättningen på dessa och därmed begränsa behovet av nya vårdplatser.

För att ernå en sådan intensifiering av vården på våra sinnessjukhus kräves — förutom tillräcklig och väl utbildad personal — att sjukhusen i byggnadstekniskt hänseende äro ändamålsenligt planlagda och utrustade.

I sinnessjukvårdsberedningens betänkande har redogörelse lämnats för de statliga sinnessjukhusens nuvarande tillstånd och behov samt förslag framlagts till moderniseringsåtgärder vid befintliga sinnessjukhus.

Departementschefen, som för egen del är fullt övertygad om nödvändigheten av att en genomgripande modernisering och upprustning av det stora flertalet statliga sinnessjukhus måste ske snarast möjligt, delar de allmänna synpunkter på moderniseringens art och omfattning, som sinnessjukvårdsberedningen sålunda anlagt. Enligt departementschefens uppfattning är det en angelägenhet av största vikt, att sinnessjukhusens upprustning blir sådan, att den tillgodoser de krav, som den psykiatriska vetenskapen nu ställer, och tillika i görligaste mån lämnar utrymme för en fortsatt kvalitativ utveckling av sinnessjukvården.

Beredningen har i sitt betänkande även verkställt en uppskattning av det totala platsbehovet för sådana sinnessjuka, som kräva kvalificerad vård eller konti-

nuerlig tillsyn, samt framlagt en generalplan för tillgodoseende av detta vårdbehov, allt fränsett de städer, som enligt särskilda avtal åtagit sig vården av sina egna sinnessjuka. Beredningen har därvid utgått från att staten alltjämt skulle stå som huvudman för den kvalificerade sinnessjukvården. Med hänsyn till den tveksamhet, som vid remissbehandlingen framkommit rörande huvudmannaskapet och dess inverkan på generalplanens utformning, har departementschefen ansett lämpligt att först beröra frågan om huvudmannaskapet för den kvalificerade sinnessjukvården.

Efter en redovisning av de skäl, som enligt beredningens uppfattning kunde anföras för och emot en överflyttning av ifrågavarande vårdform till landstingen och städerna utanför landsting, har beredningen kommit till den uppfattningen, att ehuru mycket talade för ett överförande av all sinnessjukvård på landstingen och städerna utanför landsting, någon förändring av huvudmannaskapet för denna vård av skilda orsaker tills vidare icke borde äga rum. Det syntes därför böra ankomma på staten att sörja för att vårdresurserna för sådana sinnessjuka, som krävde kvalificerad behandling eller kontinuerlig tillsyn, snarast möjligt utökades och bringades i nivå med den moderna terapiens krav. Härvid borde dock tillses, att en eventuell senare överflyttning till de lokala huvudmännen i görligaste mån underlättades, en synpunkt som ock beredningen sökt beakta vid utarbetandet av sitt förslag till generalplan för sinnessjukvårdens modernisering och utbyggnad. I betraktande av de fördelar, som vore förenade med ett gemensamt huvudmannaskap för sinnessjukvård och kroppssjukvård, anser beredningen naturligt, att frågan om överförande av den kvalificerade sinnessjukvården till de lokala huvudmännen upptages till förnyad prövning vid utbyggnadsperiodens slut, då de organisatoriska förutsättningarna härför syntes vara avsevärt gynnsammare än nu vore fallet, eller eljest så snart omständigheterna det motiverade.

Enligt departementschefens mening kan det knappast sägas vara en realistisk politik att nu till prövning upptaga frågan om överflyttning av huvudmannaskapet för den kvalificerade sinnessjukvården från staten till landstingen. I likhet med sinnessjukvårdsberedningen anser departementschefen nämligen, att praktiska förutsättningar saknas för en dylik överflyttning, särskilt i betraktande av de stora utbyggnadsprojekt på sjukvårdens område i övrigt, som förestå de lokala huvudmännen. Skall erforderlig upprustning av den kvalificerade sinnessjukvården komma till stånd inom rimlig tid, är det enligt departementschefens mening oundgängligen nödvändigt att staten påtager sig denna uppgift. Departementschefen ansluter sig alltså i denna fråga till sinnessjukvårdsberedningens ståndpunkt.

Vad härefter angår platsbehovet och dess tillgodoseende innebär sinnessjukvårdsberedningens generalplan i korthet, att man tills vidare bör sikta på att fram till år 1965 åvägabringa ca 18 000 rationellt ordnade vårdplatser å statliga sinnessjukhus. Beredningen har därvid räknat med dels en ökning av patientomsättningen med omkring 10 % och dels en utbyggnad av familjevården från 2,7 till 5 % av totala antalet vårdbehövande. Platsbe-

hovet tänkes tillgodosett genom modernisering av sjuutton befintliga sjuksjukhus jämte nybyggnader vid vissa av dessa, genom ianspråktagande av redan befintliga eller planerade sekundäravdelningar, genom uppförande av tre nya sinnessjukhus om vardera 732 vårdplatser, förlagda till Karlskrona, Stockholmstrakten och västra Sverige, genom inrättande av fem särskilda tuberkulosavdelningar om vardera 120 vårdplatser samt genom anordnande av drygt 700 sekundärplatser för ålderspsykos m. fl. vid eller i anslutning till vissa av primärsjukhusen. Vidare föreslås, att tre mindre och ålderdomliga sjukhus, nämligen psykiatriska sjukhuset i Stockholm, S:ta Annas sjukhus i Nyköping och Gådeå sjukhus i Härnösand, skola nedläggas så snart omständigheterna det medgiva, samt att Källshagens sjukhus i Vänersborg skall helt överlätas till sinnesslövdården. Ett genomförande av generalplanen förutsättes slutligen möjliggöra ett nedläggande av de smärre primärkommunala sinnessjukhusen.

Kostnaderna för de i generalplanen ingående byggnadsåtgärderna ha preliminärt uppskattats till i runt tal 250 miljoner kronor, varav omkring 50 miljoner kronor för nyanskaffning och modernisering av bostäder. Häremot borde enligt beredningen vägas de besparingar i driftkostnader, som beräknades uppkomma till följd av den minskning av platsbehovet, som bleve en följd av effektiviserad vård med därav följande ökad patientomsättning, och som kunde uppskattas till ca 7 miljoner kronor årligen.

I anledning av uttalanden av åtskilliga remissinstanser, att beredningens uppskattning av platsbehovet vore alltför optimistisk, har departementschefen framhållit, att mot bakgrunden av nuvarande brist på läkare och annan sjukvårdsutbildad personal, rådande överbeläggning samt ålderdomsklienteletets väntade ökning beräkningen förefölle ligga alltför mycket i underkant. Å andra sidan finge icke förbises, att den psykiatriska forskningen sedan något årtionde befunde sig i stark utveckling och under den relativt långa utbyggnadsperiod, varom här vore fråga, kunde leda fram till resultat, som i betydligt högre grad än hittills vore ägnade att påverka vårdtiderna och vårdresultaten. Under 1960-talet hade man vidare att emotse en relativt stor ökning av de arbetsföra åldrarna och därmed bättre tillgång på personal. Med hänsyn härtill och då platsbehovsberäkningen uttryckligen angivits såsom approximativ och tidsbegränsad, syntes anledning saknas att nu ingå på en närmare granskning av densamma. I likhet med beredningen har departementschefen ansett, att platsbehovet i fortsättningen bör följas med stor uppmärksamhet och med lämpliga mellanrum göras till föremål för omprövning.

Departementschefen har härjämte understrukt, att den framlagda generalplanen självfallet icke är avsedd att vara i detalj bindande utan närmast får betraktas som en allmän riktlinje för det framtida utbyggandet av den statliga sinnessjukvården. Som sådan finner departementschefen generalplanen i det stora hela väl avvägd. Varje i planen ingående byggnadsföretag avses skola göras till föremål för närmare utredning samt därefter inom ramen för

möjliga medelsanvisningar underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Departementschefen har vidare uttalat, att vid planläggningen och utformningen av nya sinnessjukhus hänsyn i görligaste mån givetvis bör tagas till befolkningsunderlaget inom det eller de sjukvårdsområden, som sjukhuset avser att tillgodose. Samtidigt måste emellertid beaktas, att sådana faktorer som behovet av differentiering patienterna emellan på både mans- och kvinnosidan samt angelägenheten av att rationellt tillvarata överläkarnas kapacitet sätta vissa, tämligen snäva gränser för ett dylikt hänsynstagande.

Vad slutligen angår den preliminära kostnadsramen för generalplanens genomförande, finner departementschefen densamma icke orimlig i betraktande av det skick, vari flertalet sinnessjukhus befinna sig.

Vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka.

Statens sinnessjukvårdsberedning har i sitt betänkande jämväl framlagt förslag rörande vården av lättskötta sinnessjuka. Beredningen, som enligt meddelade direktiv haft att verkställa en av 1946 års riksdag påkallad förutsättningslös omprövning av frågan om huvudmannaskapet för vården av lättskötta sinnessjuka, förordar, att det alltjämt skall ankomma på landstingen och städerna utom landsting att handha och utbygga vården av de lättskötta sinnessjuka. Praktiskt taget full enighet härom råder mellan beredningen och remissinstanserna. Några erinringar ha i allmänhet ej heller framställts mot av beredningen föreslagen avgränsning av vårdformen, innebärande att den i huvudsak bör avse lugna och ordnade patienter, som i stort sett kunna sköta sig själva och endast i ringa utsträckning äro sängliggande. Oordnade och osnyggande patienter, som kräva mera kontinuerlig tillsyn och kroppslig omvårdnad utan att vara i behov av kvalificerad sinnessjukvård, förutsättas skola omhändertagas på statliga sekundärsjukhus eller -avdelningar.

Departementschefen har för egen del helt anslutit sig till den ståndpunkt, som sålunda framgått som resultat av den av riksdagen påkallade omprövningen av detta spörsmål. Givet är, framhåller departementschefen, att den förordade gränsdragningen mellan vårdhems klientelet och det statliga sekundärklientelet kan bli svår och stundom omöjlig att i praktiken upprätthålla, så länge den statliga sinnessjukvården icke utbyggs i erforderlig omfattning. Som riktlinje för vederbörande huvudmäns praktiska åtgärder vid vårdformens utbyggande anses gränsdragningen dock lämna tillräcklig vägledning.

Vad angår frågan om jämkning av gällande statsbidragsgrunder till vårdhemmen delar departementschefen beredningens uppfattning, att anledning saknas att f. n. föreslå någon höjning av utgående statsbidrag till vare sig byggande eller drift. Skulle de lokala huvudmännen framdeles berövas möjligheten att liksom nu till större delen tillgodogöra sig patienternas folkpensioner, kommer givetvis, framhåller departementschefen, frågan i annat läge. Däremot finner departementschefen i likhet med ett flertal remissinstanser, att vägande skäl anförts för att utsträcka rätten till statsbidrag

att omfatta även de städer, som enligt särskilda avtal ha att själva ombesörja sin sinnessjukvård. Departementschefen förordar därför, att gällande statsbidragskungörelser i ämnet fr. o. m. den 1 juli 1950 göras tillämpliga även på städerna Stockholm, Göteborg och Malmö, som nu äro uteslutna från dessa kungörelsens tillämpningsområde. Vid bifall härtill synes man få räkna med en i viss mån ökad belastning å det under elfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till driften av vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Då emellertid driftbidraget utbetalas halvårsvis i efterskott och det är ovisst, hur många nya bidragsberättigade vårdplatser man har att räkna med, anses tillräckliga skäl icke föreligga för att för nästa budgetår höja detta anslag utöver det belopp, som äskats i årets statsverksproposition, 1 300 000 kronor.

Anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Anslag för budgetåret 1950/51.

Uppförande av nytt sinnessjukhus vid Karlskrona. I propositionen nr 244/1947 föreslogs, att ett nytt sinnessjukhus om 600 å 700 vårdplatser skulle uppföras vid Karlskrona. Riksdagen lämnade förslaget utan erinran och anvisade medel för den fortsatta utredningen i ärendet. Därvid förutsattes, att frågan om det nya sjukhusets närmare utformning skulle göras till föremål för en allmän arkitekttävling. Denna tävling har nu ägt rum i enlighet med ett av Kungl. Maj:t fastställt program. I huvudsak byggde programmet, enligt vilket sjukhuset skulle erhålla 732 vårdplatser, fördelade på två lika stora överläkaravdelningar, på det principförslag till planering och utformning av sinnessjukhus, som framlagts av statens sjukhusutredning av år 1943 i dess betänkande rörande sinnessjukvården. Bland de 23 olika tävlingsförslagen har den av Kungl. Maj:t utsedda prisnämnden enhälligt beslutat att med första pris belöna ett av arkitekten Lars-Erik Lallerstedt uppgjort förslag samt förordat, att denne erhåller i uppdrag att vidare utarbeta detsamma. Såväl byggnadsstyrelsen som statens sinnessjukvårdsberedning ha funnit detta förslag bäst lämpat att i princip läggas till grund för uppförande av det nya sinnessjukhuset. Jämväl departementschefen har för egen del anslutit sig till denna uppfattning.

Emellertid har byggnadsstyrelsen uttalat sig för att en omprövning i vissa delar av förslaget borde ske i kostnadsbesparande syfte. Enligt en av styrelsen verkställd preliminär överslagsberäkning skulle kostnaderna för ett genomförande av förslaget uppgå till omkring 26 000 kronor per vårdplats. Motsvarande kostnad vid det senast uppförda sinnessjukhuset i landet, Sidsjöns sjukhus i Sundsvall, uppginge till omkring 20 000 kronor, omräknat till nuvarande prisläge. Denna skillnad har syntts styrelsen vara så stor, att den funnit angeläget att genom en jämförelse mellan de olika lokal-

utrymmena i Sidsjöns sjukhus och karlskronaförslaget klarlägga orsakerna till kostnadsökningen. Delvis förklaras, enligt vad styrelsen funnit, denna ökning av det förhållandet, att Sidsjöns sjukhus vore planerat för 917 men det nu föreliggande förslaget för 732 vårdplatser. Under i övrigt likvärdiga förutsättningar för lokalprogrammet bleve nämligen ett mindre sjukhus i allmänhet dyrare per vårdplats än ett större. Härutöver har styrelsen funnit, att följande förhållanden främst bidragit till kostnadsökningen, nämligen dels att det totala platsantalet per avdelning väsentligt minskats, dels att ytan per patient av dagrum jämte arbetsrum och matsalsavdelning ökats med ungefär 70 %, dels ock att den lokalgrupp, som avsåges för ledningen av sjukhusvården, expeditioner för den öppna vården, undersöknings- och behandlingsavdelningar samt laboratorium m. m., utvidgats med omkring 60 %. I anslutning härtill har styrelsen framhållit den stora ekonomiska betydelsen av att vårdavdelningarna icke gjordes mindre än som ur vårdsynpunkt ansåges strängt nödvändigt samt att icke oväsentliga besparingar kunde vinnas genom beskärningar av utrymmena för dagrum, matsalsavdelningar och arbetsrum. Vidare har styrelsen ifrågasatt en utformning av den för ledningen av sjukhusvården m. m. avsedda lokalgruppen i mera begränsad omfattning med möjligheter till framtida utbyggnad.

Statens sinnessjukvårdsberedning har med anledning härav ingående övervägt, huruvida platsantalet på de vårdavdelningar diskussionen närmast gäller, nämligen avdelningar för akuta lugna och akuta halvoro-liga patienter, lämpligen borde ökas från det i tävlingsprogrammet angivna antalet 24, men funnit sig i första hand böra förorda, att någon sådan ökning icke sker. Om emellertid den statsfinansiella situationen icke skulle anses medgiva en utbyggnad av avdelningar med 24 platser, har beredningen dock ansett det godtagbart, att platsantalet höjdes till 28, då detta i allt fall skulle innebära en väsentlig förbättring jämfört med Sidsjöns sjukhus. Beredningen har vidare ansett, att en beskärning av matsalsutrymmena borde kunna äga rum utan större olägenhet, medan den funnit mera tveksamt, om en minskning borde ske av dagrummen och arbetsrummen.

Departementschefen har i denna fråga anfört följande.

»För egen del vill jag till att börja med uttala, att det enligt min mening är av största vikt, att det nya sjukhus, som nu skall uppföras och som skall tjäna sjukvården under lång tid framåt, redan från början gives en sådan utformning, att det fullt motsvarar de krav, som en tidsenlig och effektiv sinnessjukvård ställer. I detta hänseende är vårdavdelningarnas utformning en avgörande faktor. En av de mest framträdande bristerna hos våra sinnessjukhus är, att vårdavdelningarna äro alltför stora och att därför den ur vårdsynpunkt nödvändiga differentieringen av patienterna försvåras eller omöjliggöres. Detta förhållande har med skärpa påtalats av statens sjukhusutredning, som ägnat hithörande spörsmål en ingående uppmärksamhet. Utredningen har för sin del hävdadt, att redan avdelningar om 24 platser finge anses

ligga i överkant och hänvisat till erfarenheterna utomlands, där utvecklingen gått mot allt mindre avdelningar, i Danmark regelmässigt ca 20 vårdplatser. Jag vill vidare hänvisa till att den psykiatriska sakkunskap, som inför sjuksjukvårdsberedningen uttalat sig i frågan, framhållit, att väsentliga fördelar ur vårdsynpunkt vore att vinna med små avdelningar, gärna mindre än 24 platser, och att, därest det nya sjukhuset komme till utförande i enlighet med tävlingsprogrammet på denna punkt, detta skulle medgiva värdefulla erfarenheter vid planeringen av framtida sinnessjukhus. Det må vidare framhållas, att de vårdavdelningar, det här gäller, äro avsedda att användas som sjukhusets speciella behandlingsavdelningar för akut sjuka. Det är därför synnerligen angeläget, att avdelningarna utformas så, att möjligheter finnas till den differentiering och den intensiva behandling, som är nödvändig för att så snart som möjligt bringa dessa sjuka till bättring. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter har jag för egen del icke ansett mig kunna tillstyrka någon ökning av platsantalet på dessa vårdavdelningar i förhållande till vad som angivits i tävlingsprogrammet. Jag förordar alltså, att avdelningarna i överensstämmelse med tävlingsprogrammet utformas med 24 platser.

Vad beträffar de planerade utrymmena för patienternas matsalsavdelningar samt dagrum och arbetsrum synes, såsom sinnessjukvårdsberedningen påpekat, en beskärning av matsalsutrymmena utan olägenhet kunna ske, varvid en motsvarande kostnadsminskning skulle erhållas. Däremot anser jag mig, med hänsyn bl. a. till vikten av att tillräckliga utrymmen stå till buds för att möjliggöra en intensifiering av sysselsättningsterapien, icke kunna förorda någon i varje fall mera avsevärd reducering av dagrum och arbetsrum.»

Vad sålunda anförts berör, framhåller departementschefen, allenast vissa frågor av principiell betydelse för utformningen av det nya sjukhuset. Vad angår förslaget i övrigt har departementschefen förutsatt, att man vid den fortsatta bearbetningen — utan att avkall göres på den allmänna målsättningen, att sjukhuset bör stå i nivå med de krav, som man numera måste ställa på ett modernt och effektivt arbetande sinnessjukhus — ingående prövar alla de möjligheter, som kunna finnas att begränsa kostnaderna för sjukhusets uppförande.

För denna fortsatta bearbetning och för upprättande av fullständiga ritningar och kostnadsberäkningar för byggnadsföretaget föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 100 000 kronor.

Renovering och tillbyggnad av Mariebergs sjukhus. Riksdagen har vid upprepade tillfällen under senare år anvisat medel för om- och nybyggnadsarbeten m. m. vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn. För en första etapp av byggnadsarbetena ha anvisats tillhoppa 3 085 000 kronor, för en andra etapp tillhoppa 2 155 000 kronor — av vilket belopp 1 055 000 kronor anvisats av 1946 och 1947 års riksdagar samt 1 100 000 kronor, avseende påbörjande av ombyggnad av paviljongerna 5 och 6 samt 8 och 9, anvisats av 1949 års riksdag — samt för en tredje etapp 620 000 kronor. Vidare har 1948 års

riksdag beslutat, att vid sjukhuset skulle uppföras en ny vårdpaviljong för en beräknad kostnad av 1 610 000 kronor samt att för ändamålet finge disponeras icke förbrukade medel av för andra och tredje etappen anvisade belopp, tillhopa 1 478 000 kronor. För detta ändamål ha därjämte anvisats 132 000 kronor av 1949 års riksdag.

För fullföljande av ombyggnaden av paviljongerna 5 och 6 samt 8 och 9 föreslås återstoden av det för ändamålet beräknade beloppet eller 600 000 kronor skola anvisas för nästa budgetår.

Ombyggnad av Birgittas sjukhus. Vid 1946 års riksdag (prop. nr 177; riksd. skr. nr 209) beslöts, att vid Birgittas sjukhus i Vadstena skulle i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen nr 242 till 1945 års riksdag framlagt förslag i en första etapp utföras om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 4 150 000 kronor. Av detta belopp anvisade riksdagen för budgetåret 1946/47 1 000 000 kronor. Sedermera ha för fullföljande av dessa arbeten av 1947, 1948 och 1949 års riksdagar anvisats tillhopa 2 360 000 kronor för budgetåren 1947/48—1949/50, varjämte 1949 års riksdag medgivit, att för arbetena finge disponeras besparingar om tillhopa 940 000 kronor å investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. Sammanlagt ha alltså hittills 4 300 000 kronor ställts till förfogande för arbetena.

Medelsbehovet för arbetena vid sjukhuset har nu för tiden intill den 1 juli 1951 beräknats till sammanlagt 2 000 000 kronor, varav 800 000 kronor föreslås upptagas å tilläggsstat för löpande budgetår, medan återstoden, 1 200 000 kronor, föreslås skola anvisas för budgetåret 1950/51.

Departementschefen har under denna punkt vidare anfört följande.

»Kostnaderna för den av 1946 års riksdag beslutade första byggnads-etappen vid Birgittas sjukhus i Vadstena beräknas numera komma att väsentligt överstiga den ursprungligen beräknade kostnadssumman.

En avsevärd del av kostnadsökningen är att hänföra till den allmänna byggnadskostnadsstegring, som ägt rum sedan början av år 1944, då de kostnadsberäkningar utfördes, vilka redovisades för 1945 års riksdag och sedermera lågo till grund för 1946 års riksdags beslut om arbetenas utförande. Mot byggnadsstyrelsens nu framlagda beräkning av den på grund härav uppkomna merkostnaden för arbetena har jag intet att erinra. I likhet med styrelsen uppskattar jag sålunda denna merkostnad till 1 174 000 kronor.

Den övervägande delen av kostnadsökningen är emellertid att tillskriva den omständigheten, att det vid uppgörandet av de definitiva ritningarna för de olika byggnaderna befunnits nödvändigt att vidtaga vissa förändringar och utökningar i förhållande till det ursprungliga, i slutet av år 1943 utarbetade byggnadsprogrammet. En av anledningarna till de vidtagna ändringarna och utvidgningarna äro de nya riktlinjer rörande sinnessjukhusens planlägg-

ning, som efter nyssnämnda tidpunkt framlagts av statens sjukhusutredning av år 1943, men även i övrigt ha med ledning av erfarenheterna från andra sinnessjukhus vissa utvidgningar ansetts ofrånkomliga. Vad särskilt beträffar de tre vårdpaviljongerna har vidare till kostnadsökningen väsentligt bidragit den omständigheten, att källarvåningarna ansetts böra helt utnyttjas, medan enligt det ursprungliga förslaget paviljongerna endast hade mycket begränsade källarutrymmen. Härigenom har bl. a. vunnits, att åtminstone den ena av de båda särskilda byggnader för arbetsterapi, som varit avsedda att ingå i den andra utbyggnadsetappen vid sjukhuset, kan helt utgå.

För egen del har jag ansett mig böra godtaga de sålunda vidtagna ändringarna och utvidgningarna i förhållande till det tidigare beslutade byggnadsprogrammet. Enligt min mening måste det nämligen anses välbetänkt, att man vid den slutliga utformningen av de olika i den första utbyggnadsetappen ingående byggnaderna sökt i möjligaste mån anpassa dessa efter de nya riktlinjer på hithörande område, som framlagts av sjukhusutredningen, och efter de erfarenheter i övrigt rörande sinnessjukhusbyggnaders lämpliga utformning, som vunnits under de år som förflutit, sedan det ursprungliga förslaget uppgjordes. Jag har icke heller funnit anledning till erinran mot de av byggnadsstyrelsen framlagda beräkningarna rörande det ytterligare medelsbehovet på grund av utvidgningen av byggnadsprogrammet. Jag uppskattar alltså i likhet med styrelsen denna merkostnad till 1 541 000 kronor.

Såsom framgår av vad statens sinnessjukvårdsberedning anfört ha arbetena med paviljongen för lugna och halvlugna kvinnor (D 1) redan påbörjats. Med hänsyn till storleken av den kostnadsökning, som beräknats uppkomma på grund av de vidtagna ändringarna av byggnadsprogrammet beträffande denna paviljong, hade det givetvis varit önskvärt, att ändringarna kunnat underställas riksdagens prövning, innan arbetena igångsattes. De vidtagna ändringarna kommo emellertid icke till min kännedom förrän i början av hösten 1949 i samband med att fråga uppkom om beviljande av byggnadstillstånd för paviljongen i fråga. Vid en undersökning, som jag i anledning härav lät verkställa, framkom, att de i första byggnadsetappen ingående arbeten, för vilka byggnadstillstånd tidigare meddelats — d. v. s. samtliga arbeten utom de båda paviljongerna för kvinnliga patienter — redan voro färdigställda eller beräknades bliva praktiskt taget färdiga vid årskiftet 1949/50. Därest byggnadstillstånd för paviljong D 1 icke meddelades, skulle det därför bliva nödvändigt att reducera arbetsstyrkan på platsen — som i oktober 1949 uppgick till ett 60-tal man och som till väsentlig del rekryterats från andra orter — till högst 10 à 12 arbetare, vilka beräknades kunna beredas sysselsättning under ca 4 månader med uppförande av två läkarbostäder vid sjukhuset. Jag erhöll vidare den upplysningen, att den plan, efter vilken arbetena dittills bedrivits, bl. a. tagit sikte på att bereda en något så när jämn sysselsättning för den vid arbetsplatsen anställda arbetsstyrkan, vilket vore nödvändigt på en så liten ort som Vadstena, där den på orten boende byggnadsarbetarstammen icke vore tillräcklig för arbeten

av ifrågavarande omfattning. Därest en förskjutning i arbetsplanen nödvändiggjorde entledigande av större delen av arbetarstammen, skulle betydande svårigheter komma att uppstå, när det gällde att återanskaffa arbetskraft, då man måste räkna med att arbetarna komme att söka sig till andra orter och därför icke kunde påräknas, när sysselsättning i Vadstena åter kunde erbjudas. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter och då ett avbrott i arbetsplatsens drift dessutom skulle komma att medföra ökade kostnader på grund av den förlängda arbetstiden, mindre rationellt utnyttjande av arbetsledningen, omkostnader för maskiner och anordningar på platsen m. m., ansåg jag mig icke kunna motsätta mig, att arbetena på paviljongen i fråga finge påbörjas. Byggnadstillstånd för paviljongen meddelades alltså på senhösten 1949.

Den andra av de båda nya paviljongerna (D 2) avses däremot icke skola påbörjas förrän under hösten 1950. I fråga om denna har statens sinnessjukvårdsberedning föreslagit en förflyttning i syfte att underlätta den framtida planläggningen av sjukhusets fortsatta utbyggnad. Häremot har jag intet att erinra.»

Renoveringsarbeten vid Ulleråkers sjukhus. 1949 års riksdag (prop. nr 111; riksd. skr. nr 225) beslöt, att vid Ulleråkers sjukhus i Uppsala skulle uppföras två nya vårdpaviljonger för en beräknad kostnad av högst 3 150 000 kronor. Sammanlagt ha för de båda paviljongerna hittills ställts till förfogande 2 200 000 kronor. För slutförande av arbetena med uppförandet av de båda vårdpaviljongerna föreslås för nästa budgetår skola anvisas återstoden av det för arbetena beräknade beloppet eller 950 000 kronor.

Ombyggnads- och utvidgningsarbeten vid Furunäsets sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1945 års riksdag (prop. nr 242; riksd. skr. nr 420), att vid Furunäsets sjukhus vid Piteå skulle verkställas ombyggnads- och utvidgningsarbeten för en sammanlagd kostnad av högst 1 723 800 kronor. Av detta belopp avsågos 990 000 kronor för uppförande av en ny paviljong, 668 800 kronor för ombyggnad av huvudbyggnaden och 65 000 kronor för reparationer å huvudbyggnaden. För dessa arbeten ha av 1945, 1946 och 1948 års riksdagar för budgetåren 1945/46, 1946/47 och 1948/49 anvisats sammanlagt 1 350 000 kronor.

Sedermera framlade byggnadsstyrelsen i skrivelse den 22 november 1948 ett omarbetat och utökat förslag till ombyggnad av huvudbyggnaden, vilket av styrelsen kostnadsberäknades till 3 800 000 kronor. Samtidigt anmälde styrelsen, att kostnaderna för nybyggnadsarbetena, d. v. s. den nya paviljongen och därmed sammanhängande arbeten inom pannhuset, då uppskattades till ca 1 250 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för arbetena vid sjukhuset komme alltså att uppgå till 5 050 000 kronor. Det nya förslaget till ombyggnad av huvudbyggnaden förelades 1949 års riksdag (prop. nr 111; riksd. skr. nr 225), som icke motsatte sig den föreslagna omändringen och för fortsättande av arbetena vid sjukhuset anvisade 700 000 kronor för budgetåret 1949/50.

Sammanlagt ha alltså hittills för förenämnda arbeten vid sjukhuset anvisats 2 050 000 kronor.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till 1 100 000 kronor.

Departementschefen har under denna punkt vidare anfört följande.

»Vid utarbetandet av de slutliga ritningarna för ombyggnadsarbetena å huvudbyggnaden vid Furunäsets sjukhus har det visat sig nödvändigt att vidtaga en viss ökning av volymen på de tillbyggnader, vilka skola utföras å nämnda byggnad enligt det nya förslag, som underställdes förra årets riksdag. Härigenom har beräknats uppkomma en kostnadsökning för byggnadsföretaget å 350 000 kronor. Huvudanledningen till de vidtagna utökningarna är, att från civilförsvarsstyrelsen framställts krav på anordnande av nya skyddsrum, vilka ansetts böra förläggas under de nyss nämnda tillbyggnaderna, men även i övrigt ha vissa utvidgningar av dessa tillbyggnader ansetts påkallade.

För egen del anser jag det välbetänkt att i samband med den genomgripande ombyggnad, det här gäller, även anordnas effektiva skyddsrum för sjukhusets personal och patienter. Med hänsyn härtill och då jag ej heller i övrigt har något att erinra mot de föreslagna utvidgningarna, anser jag mig böra tillstyrka de nu föreslagna ändringarna beträffande programmet för ombyggnaden av huvudbyggnaden.»

Uppförande av tuberkulosavdelningar vid Ulleråkers och Umedalens sjukhus. I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1949 års riksdag (prop. nr 111; riksd. skr. nr 225), att vid vart och ett av Ulleråkers sjukhus i Uppsala och Umedalens sjukhus vid Umeå skulle uppföras en tuberkulosavdelning för en beräknad kostnad av för vardera sjukhuset högst 2 000 000 kronor. I detta belopp ingingo dock icke kostnaderna för yttre ledningar, för eventuellt erforderlig komplettering av panncentral m. m. vid vederbörande sjukhus och för eventuellt nödvändiga särskilda grundläggningsarbeten. Dessa kostnader voro nämligen då ej möjliga att överblicka. För påbörjande av tuberkulosavdelningen vid Umedalens sjukhus anvisade riksdagen för budgetåret 1949/50 ett belopp av 400 000 kronor. Vidare anvisade riksdagen för påbörjande av avdelningen vid Ulleråkers sjukhus för samma budgetår 300 000 kronor, varjämte riksdagen beslöt, att för sistnämnda avdelning finge disponeras 300 000 kronor av de medel, som av riksdagen tidigare anvisats för andra etappen av om- och nybyggnadsarbetena vid sjukhuset.

Sedan numera ytterligare undersökningar verkställdes beträffande läget m. m. för de fyra paviljonger, som skola ingå i tuberkulosavdelningarna vid nämnda båda sjukhus, har det blivit möjligt att beräkna de totala kostnaderna för de båda avdelningarna. Dessa ha därvid uppskattats till 2 300 000 kronor för avdelningen vid Ulleråkers sjukhus och till 2 700 000 kronor för avdelningen vid Umedalens sjukhus.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas till för avdelningen vid Ulleråkers sjukhus 100 000 kronor och för avdelningen vid Umedalens sjukhus 300 000 kronor.

Om- och nybyggnadsarbeten vid Västra Ny sjukhus. Statens uppfostringsanstalt å Bona har fr. o. m. den 1 juli 1948 övertagits av den statliga sinnesslövrården och ingår numera häri — under namnet Västra Ny sjukhus — såsom ett sjukhus för yngre asociala imbecilla män. Redan vid 1946 års riksdag beslötos vissa ombyggnadsarbeten vid Bonaanstalten för dess nya ändamål. Dessa arbeten, för vilka anvisats sammanlagt 588 000 kronor, avsågo modernisering och ombyggnad av två till den s. k. gamla anstalten hörande flygelbyggnader och äro numera färdiga. Vidare har 1948 års riksdag anvisat 303 000 kronor för ombyggnad av två i den s. k. jordbruksavdelningen ingående flygelbyggnader, avsedda för en alkoholistanstalt.

Av medicinalstyrelsen har nu framlagts förslag till vissa ytterligare arbeten för sjukhusets färdigställande för 205 patienter. 45 nya vårdplatser skulle erhållas genom en ombyggnad av jordbruksavdelningens huvudbyggnad. Härjämte innebär styrelsens förslag, att ombyggnad och modernisering skulle ske av såväl ekonomi- och skolbyggnaderna som ett flertal befintliga personalbostäder och vissa andra byggnader. Vidare skulle enligt förslaget utföras vissa elektriska arbeten samt vidtagas åtgärder för ordnandet av sjukhusets vattenförsörjning och avlopp m. m. Slutligen innebär förslaget, att vid sjukhuset skulle uppföras ett antal nya personalbostäder. Vad beträffar behovet av sådana bostäder intager sjukhuset på grund av sitt läge på landet utan tillgång till privat hyresmarknad en särställning i förhållande till andra sjukhus så till vida, att tjänstebostäder måste beredas alla anställda, som icke uppföra egna bostadshus. Med hänsyn härtill har styrelsen ingående prövat möjligheterna att begränsa behovet av nya tjänstebostäder och i sådant syfte föreslagit, att den provisoriska alkoholistanstalten förflyttas till Salberga sjukhus i Sala och att 40 vårdplatser, som avsetts skola disponeras för alkoholistiklientel, i stället tagas i anspråk för vård av sinnesslöa patienter från sistnämnda sjukhus. Då för vården av dessa patienter erfordras väsentligt mindre personal än som skulle erfordras för driften av en alkoholistanstalt med det svårskötta klientel, varom här skulle bliva fråga, skulle en motsvarande minskning inträda i fråga om behovet av nya tjänstebostäder vid Västra Ny sjukhus.

Departementschefen ansluter sig för egen del till medicinalstyrelsens uppfattning, att en utbyggnad av sjukhuset till mer än 205 vårdplatser nu icke bör komma i fråga. Då en ytterligare kostnadsbegränsning skulle kunna ernås genom en förflyttning av den provisoriska alkoholistanstalten till Salberga sjukhus och en förläggning av alkoholistanstalten till detta sjukhus även ur andra synpunkter skulle vara lämpligare än den beslutade förläggningen till Västra Ny sjukhus, anser sig departementschefen böra förorda förslaget om anstaltens förflyttning till Salberga sjukhus.

I fråga om omfattningen av de om- och nybyggnadsarbeten, som nu böra utföras vid sjukhuset, ansluter sig departementschefen till medicinalstyrelsens förslag härutinnan.

Kostnaderna för arbetena ha beräknats till i avrundat tal 2 900 000 kronor. För nästa budgetår föreslås för arbetenas påbörjande skola anvisas 800 000 kronor.

Departementschefen har slutligen uttalat, att det förordade byggnadsprogrammet icke synes böra vara i detalj bindande vid arbetenas utförande. Därest det vid den fortsatta utredningen i ärendet skulle befinnas lämpligt att vidtaga vissa jämkningar i programmet, anses hinder icke behöva möta härför under förutsättning dock, att detta icke medför en ökning av den nyss angivna totalkostnaden för arbetena.

Ombyggnad av norra mansavdelningen vid Ulleråkers sjukhus. Behovet av en genomgripande modernisering av de befintliga vårdpaviljongerna vid Ulleråkers sjukhus i Uppsala har sedan många år tillbaka varit synnerligen trängande. Paviljongernas bristfälligheter i olika hänseenden underströkos redan i den plan för sjukhusets renovering, som redovisades för 1936 års riksdag, och ha sedan dess påtalats vid flera tillfällen. På grund av bristen på evakueringsmöjligheter har det emellertid hittills icke varit möjligt att påbörja de nödvändiga ombyggnadsarbetena. Då emellertid numera inom kort sådana möjligheter erbjuda sig i de av 1949 års riksdag beslutade två nya paviljongerna vid sjukhuset, vilka beräknas kunna tagas i bruk omkring årsskiftet 1950/51, anses det angeläget, att ombyggnaden av de äldre paviljongerna med det snaraste sättas i gång. Av statens sinnessjukvårdsberedning framlagt förslag, att därvid början skulle göras med norra sjukhusets mansavdelning, biträdades av departementschefen. I detalj utarbetat förslag till ombyggnaden av paviljongen i fråga föreligger ännu icke. Den i beredningens framställning angivna kostnaden å 4 000 000 kronor är därför endast approximativ. Det oaktat anses hinder icke behöva möta mot att medel redan nu anvisas för upprättande av ritningar och andra handlingar samt påbörjande i vissa delar av arbetena. Departementschefen tillstyrker därför beredningens förslag om anvisande för detta ändamål av ett belopp av 475 000 kronor för nästa budgetår. Departementschefen utgår därvid från att, innan beslut fattas om ytterligare medelsanvisning, ett fullt utarbetat förslag jämte definitiv kostnadsberäkning bör föreligga.

Ytterligare ombyggnadsarbeten vid sekundäravdelningarna i Rosöga, Ribbingelund och Olofsfors. I enlighet med förslag av Kungl. Maj:ts anvisade 1949 års riksdag (prop. nr 111; riksd. skr. nr 225) för budgetåret 1949/50 ett belopp av 500 000 kronor för vissa ombyggnadsarbeten vid de till Sundby sjukhus vid Strängnäs anslutna sekundäravdelningarna i Rosöga och Ribbingelund samt den till Sätters sjukhus anslutna sekundäravdelningen i Olofsfors.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär anvisande av ytterligare 400 000 kronor för ombyggnad av ytterligare en barackbyggnad vid varje avdelning samt vissa ytterligare kompletteringsarbeten.

Ombyggnad av administrationsbyggnaden vid Sätters sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1947 års riksdag (prop. nr 244; riksd. skr. nr 352), att vid Sätters sjukhus skulle verkställas ombyggnad av administrationsbyggnaden m. m. för en beräknad kostnad av högst 490 000 kronor. Härav anvisade riksdagen för budgetåret 1947/48 150 000 kronor.

Det blir inom kort möjligt att påbörja ombyggnadsarbetena inom administrationsbyggnaden. Det för 1947 års riksdag framlagda förslaget härtill har numera i vissa avseenden omarbetats av statens sinnessjukvårdsberedning. Departementschefen tillstyrker, att ombyggnaden utföres i enlighet med det sålunda omarbetade programmet.

För ändamålet föreslås för nästa budgetår anvisat ett belopp av 525 000 kronor.

Uppförande av personalbostäder vid Ryhovs sjukhus. Av 1945 års riksdag (prop. nr 242; riksd. skr. nr 420) beslöts, att vid Ryhovs sjukhus i Jönköping skulle såsom bostäder för gift personal uppföras fyra enplansbyggnader, var och en inrymmande två lägenheter om två rum och kök. För husen, som skulle uppföras i trä, anvisade riksdagen ett belopp av 176 000 kronor. Arbena med uppförandet av husen ha ännu icke påbörjats.

Statens sinnessjukvårdsberedning har funnit sig böra upptaga frågan om utformningen av ifrågavarande personalbostäder till omprövning. Beredningen har därvid föreslagit, att de nya lägenheterna skulle utökas från två till tre rum och kök ävensom att lägenheterna skulle sammanföras till två byggnader, uppförda i sten i två våningar med två lägenheter i varje plan.

För egen del anser departementschefen, att de nu föreslagna hustyperna ur olika synpunkter äro att föredraga framför de av riksdagen tidigare beslutade bostadshusen, och tillstyrker därför, att bostadshusen uppföras i enlighet med beredningens förslag.

Kostnaderna för de båda byggnaderna beräknas till 355 000 kronor. Då av riksdagen redan anvisats ett belopp av 176 000 kronor för de fyra tidigare beslutade bostadshusen föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 179 000 kronor.

Uppförande av personalbostäder vid S:t Jörgens sjukhus. I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1947 års riksdag (prop. nr 244; riksd. skr. nr 352) för budgetåret 1947/48 ett belopp av 310 000 kronor för uppförande av två personalbostadshus vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg.

Då det befunnits olämpligt att förlägga de båda personalbostadshusen till det ursprungligen avsedda området föreslås husen förlagda till ett annat markområde, som skulle avsättas för den framtida bostadsbebyggelsen vid sjukhuset, varvid de nu ifrågavarande båda bostadshusen skulle ingå som en första etapp häri. Med hänsyn härtill har det visat sig nödvändigt att redan nu utföra ledningsarbeten och andra yttre arbeten av större omfattning, än som i och för sig skulle ha erfordrats för de nu aktuella båda husen. Därjämte har en separat uppvärmningsanordning av sådan storlek, att den

skulle kunna betjäna även framdeles tillkommande bostäder, ansetts böra planeras.

Merkostnaderna för att i samband med uppförandet av de båda redan beslutade husen sålunda vidtaga anordningar för att underlätta den framtida bostadsbebyggelsen vid sjukhuset ha beräknats till 130 000 kronor. Härutöver erfordras på grund av den allmänna byggnadskostnadsstegringen ett belopp av 45 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså för de båda byggnaderna krävas en ytterligare medelsanvisning av 175 000 kronor.

Uppförande av personalbostadshus vid Mariebergs och Pärby sjukhus. Enligt den undersökning rörande bostadsbeståndet vid de statliga sinnessjukhusen, som verkställdes av statens sinnessjukvårdsberedning, skulle vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn föreligga behov av 42 nya enkelrum som bostäder åt befattningshavare vid sjukhuset. Med hänsyn härtill förordar departementschefen i enlighet med förslag av medicinalstyrelsen uppförande därstädes av två bostadshus för ogift personal. För ändamålet föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 300 000 kronor.

1948 års riksdag anvisade medel för uppförande vid Pärby sjukhus av två bostadshus för gift personal. För att tillgodose sjukhusets behov av bostäder har från sjukhusets sida framförts krav på uppförandet jämväl av ett bostadshus för ogift personal av den storlek, som föreslagits för Mariebergs sjukhus. Kostnaden för en dylik byggnad, förlagd intill de båda beslutade bostadshusen, har av byggnadsstyrelsen beräknats till 150 000 kronor.

På grund av rådande brist på bostäder för ogift personal förordas jämväl detta förslag.

Uppförande av personalbostadshus vid Gådeå sjukhus. Statens sinnessjukvårdsberedning har räknat med att Gådeå sjukhus i Härnösand framdeles skall nedläggas. Det anses med hänsyn härtill kunna ifrågasättas, om några byggnadsarbeten nu böra utföras vid sjukhuset. Då det emellertid icke är möjligt att bedöma, när ett nedläggande av sjukhuset kan ske — sinnessjukvårdsberedningen har för sin del utgått från att sjukhuset måste bestå under åtminstone 10 à 15 år — och då de nuvarande ytterst otillfredsställande bostadsförhållandena för sjukhusets personal icke rimligen kunna få fortbestå under de år, sjukhuset fortfarande kommer att vara i bruk, anser departementschefen det oavvisligt, att nya personalbostäder anordnas där. Departementschefen tillstyrker därför beredningens förslag om uppförande av ett bostadshus med 12 familjebostäder och 12 enkelrum. Byggnaden avses skola förläggas så, att den vid ett framtida nedläggande av sjukhuset kan avskiljas från sjukhusområdet i övrigt. Kostnaden för byggnaden beräknas till 625 000 kronor. För nästa budgetår föreslås skola anvisas ett belopp av 300 000 kronor för påbörjande av arbetena med byggnadens uppförande.

Uppförande av läkarbostad m. m. vid S:ta Gertruds sjukhus. Kungl. Maj:t föreslår, att ytterligare en läkarbostad uppföres vid S:ta Gertruds sjukhus i

Västervik ävensom att vissa ledningsarbeten utföras vid sjukhuset. Sammanlagt erfordras för nu ifrågavarande arbeten en medelsanvisning av (80 000 + 20 000) 100 000 kronor.

Uppförande av läkarbostad m. m. vid Furunäsets sjukhus. Kungl. Maj:t föreslår uppförande av ytterligare en läkarbostad vid Furunäsets sjukhus vid Piteå ävensom utförande vid sjukhuset av vissa ledningsarbeten. Sammanlagt erfordras för nu ifrågavarande arbeten en medelsanvisning av (80 000 + 70 000) 150 000 kronor.

Inledande av värmeledning m. m. i vissa bostadshus vid Sundby sjukhus. I samband med uppförandet av det av 1946 års riksdag beslutade nya bostadshuset för maskinmästaren och uppsyningsmannen vid Sundby sjukhus i Strängnäs föreslås åtgärder skola vidtagas för att förse de angränsande äldre bostadshusen med värmeledning och komplettera deras sanitära utrustning m. m. För ändamålet föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 73 000 kronor.

Ombyggnad av kulvertsystemet vid Frösö sjukhus. Åtgärder anses snarast böra vidtagas för att iståndsätta kulvertsystemet vid Frösö sjukhus vid Östersund. För ändamålet föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 260 000 kronor.

Ombyggnad av ekonomibygnaden vid Sätters sjukhus. Ekonomibygnaden vid Sätters sjukhus anses vara i trängande behov av en genomgripande renovering och modernisering. Förslag härom framlades redan år 1947 av medicinalstyrelsen. Detta förslag har numera överarbetats av statens sinnessjukvårdsberedning, varvid i möjligaste mån beaktats de erinringar mot förslaget, som framförts av bygnadsstyrelsen. Departementschefen tillstyrker, att ombyggnaden utföres enligt det nu föreliggande omarbetade förslaget, och har intet att erinra mot den beräknade totalkostnaden för arbetena, 1 150 000 kronor. Därest det vid det fortsatta ritningsarbetet skulle befinnas lämpligt att vidtaga vissa jämkningar i det nu föreliggande förslaget i vad avser tvättavdelningen, anses hinder icke böra möta häremot, under förutsättning dock att detta icke kommer att medföra ett överskridande av den beräknade totalkostnaden för ombyggnadsarbetena. För nästa budgetår föreslås skola anvisas ett belopp av 250 000 kronor för påbörjande av arbetena.

Uppförande av tvättinrättning m. m. vid Ulleråkers sjukhus. Frågan om beredande av ändamålsenligare lokaler för tvättinrättningen vid Ulleråkers sjukhus i Uppsala var ett av de angelägnaste önskemålen i den tidigare moderniseringsplanen för sjukhuset. De i denna plan avsedda åtgärderna för tvättinrättningens del ha emellertid ännu ej kommit till utförande. Den lämpligaste lösningen av tvättinrättningens lokalfråga torde vara uppförande av en nybyggnad för ändamålet, varför en utredning härom förordas. Det anses även lämpligt, att i samband härmed utredes frågan om uppförande av en ny köks-

inrättning med matsalar. För den nu nämnda utredningen föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 25 000 kronor.

Anskaffande av viss maskinutrustning vid S:t Lars sjukhus. Tvättinrättningen vid S:t Lars sjukhus i Lund befinner sig i ett mycket bristfälligt skick. På vilket sätt inrättningen skall kunna erhålla mera tillfredsställande lokaler än f. n. är ännu icke klarlagt. Oavsett hur denna fråga kan komma att lösas, anses angeläget, att nya maskiner anskaffas till anläggningen som ersättning för de nuvarande starkt förslitna maskinerna. För anskaffande av viss maskinutrustning föreslås därför för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 55 000 kronor.

Utförande av ny kylanläggning vid Sundby sjukhus. För ny kylanläggning vid Sundby sjukhus vid Strängnäs föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 50 000 kronor.

Uppförande av garagebyggnader vid S:t Sigfrids och Sätters sjukhus. Kungl. Maj:t föreslår, att vid vart och ett av S:t Sigfrids sjukhus i Växjö och Sätters sjukhus uppföres en garagebyggnad. Kostnaderna för byggnaderna beräknas till 80 000 resp. 100 000 kronor. För ändamålet föreslås för nästa budgetår skola anvisas sammanlagt 180 000 kronor.

Uppförande av panncentraler vid S:ta Gertruds och Restads sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1949 års riksdag (prop. nr 111; riksd. skr. nr 225), att vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik, Restads sjukhus i Vänersborg och S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg skulle utföras arbeten inom ångpanneanläggningarna för en beräknad kostnad av högst 1 350 000 kronor. Häri ingick ett belopp av 525 000 kronor för vart och ett av S:ta Gertruds och Restads sjukhus. Beloppen i fråga voro avsedda för utbyte av ångpanneanläggningarna vid de båda sjukhusen. För vardera anläggningen anvisade riksdagen för budgetåret 1949/50 ett belopp av 55 000 kronor för att möjliggöra beställning av erforderliga ångpannor, för vilka leveranstiden då uppskattades till ca 3 år.

I samband med sina överväganden rörande erforderliga byggnadsåtgärder vid de olika sinnessjukhusen har statens sinnessjukvårdsberedning ansett nödvändigt att ompröva de av nämnda riksdag beslutade arbetena inom ångpanneanläggningarna vid S:ta Gertruds i Västervik och Restads sjukhus i Vänersborg. Beredningen har därvid funnit, att de befintliga pannhusen vid dessa båda sjukhus vore planerade för en helt annan typ av pannanläggningar än som skulle komma till utförande, samt att man, därest de nuvarande pannhusen bibehölles, trots viss ombyggnad av dessa icke skulle erhålla en på längre sikt rationell lösning av panncentralernas utformning. Departementschefen tillstyrker, att nya panncentraler uppföres vid de båda sjukhusen. Kostnaderna för de nya panncentralerna beräknas till 1 250 000 kronor för vardera sjukhuset. För nästa budgetår föreslås, utöver de av förra årets riksdag anvisade medlen, skola anvisas 25 000 kronor för vart och ett av sjukhusen eller alltså sammanlagt 50 000 kronor.

Uppförande av panncentral vid Mariebergs sjukhus. Frågan om uppförande av en ny panncentral vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn har redan tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Sålunda beslöts redan av 1941 års riksdag, att en ny panncentral skulle uppföras vid sjukhuset. Denna var planerad att utföras bl. a. för drift av ett ångturbinaggregat, som skulle alstra viss del av den för sjukhuset erforderliga elektriska energien. Sedan det visat sig möjligt att tillgodose sjukhusets behov av elektrisk energi på annat sätt, beslöts emellertid vid 1944 års riksdag, att med uppförande av ångpannehuset skulle tills vidare anstå. Uppförandet av ångpannehuset ingick sedermera i den av 1947 års riksdag beslutade tredje etappen av om- och nybyggnadsarbetena vid sjukhuset. De för denna etapp anvisade medlen ha emellertid härefter jämlikt beslut av 1948 års riksdag tagits i anspråk för uppförande av en ny vårdpaviljong vid sjukhuset.

Den befintliga panncentralen beräknas efter den utökning av densamma, som vidtagits i samband med uppförandet av den förut nämnda nya vårdpaviljongen, nätt och jämnt räcka till för att täcka det värmebehov, som kommer att föreligga efter genomförandet av de redan beslutade om- och utbyggnadsarbetena vid sjukhuset. För att möjliggöra de återstående moderniseringsarbetena anses därför nödvändigt, att beslut nu fattas om uppförande av den nya panncentralen.

De totala kostnaderna för den nya anläggningen uppskattas till 1 250 000 kronor. Härav föreslås för nästa budgetår skola anvisas 400 000 kronor.

Uppförande av panncentral vid S:t Jörgens sjukhus. De nuvarande ångpannorna i panncentralen vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg äro numera så förslitna, att de snarast måste ersättas med nya. Härtill kommer, att även själva pannhuset befinner sig i dåligt skick. En förnyelse av hela anläggningen anses därför nödvändig. Utan att nu taga ställning till detaljerna i den plan för sjukhusets modernisering och utbyggnad, som skisserats av statens sjuksjukvårdsberedning, anser departementschefen det dock välbetänkt, att anläggningen vid den förnyelse av densamma, som i varje fall måste äga rum, gives en sådan utformning, att den planerade moderniseringen och utbyggnaden blir möjlig. Departementschefen tillstyrker därför, att anläggningen uppföres i enlighet med av beredningen framlagt förslag. Kostnaderna för anläggningen beräknas till 1 250 000 kronor. Härav föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 55 000 kronor.

Vissa arbeten inom panncentralen vid Furunäsets sjukhus. I skrivelse den 16 februari 1950 har statens sinnessjukvårdsberedning framlagt förslag om vissa arbeten inom panncentralen vid Furunäsets sjukhus vid Piteå.

Departementschefen delar sinnessjukvårdsberedningens uppfattning, att en ny ångpanna bör installeras i sjukhusets panncentral för att tjäna som reserv vid eventuellt driftsavbrott på någon av de befintliga pannorna. Ej heller föreslages tillbyggnad av pannhuset och övriga föreslagna arbeten föranleda någon erinran från departementschefens sida. Kostnaderna för arbetena beräknas till

625 000 kronor. För nästa budgetår föreslås för ändamålet skola anvisas 35 000 kronor.

Installation av nya ångpannor vid Birgittas sjukhus. För installation av två nya ångpannor vid mansavdelningen av Birgittas sjukhus i Vadstena föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 60 000 kronor.

Elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus. I skrivelse den 3 mars 1950 har medicinalstyrelsen framlagt förslag om utförande av elektriska arbeten vid Sundby, Restads, Sätters, Sidsjöns, Gådeå, Frösö, Umedalens och Furunässets sjukhus. Arbetena utgöra ett led i de omläggnings- och kompletteringsarbeten inom de elektriska installationerna vid de statliga sinnessjukhusen, som befunnits nödvändiga på grund av ökad strömförbrukning eller andra omständigheter och vartill medel anvisats av riksdagen senast för innevarande budgetår. Då samtliga arbeten synas vara av angelägen natur, förordar departementschefen, att de komma till utförande under nästa budgetår. För ändamålet föreslås för nästa budgetår skola anvisas (95 000 + 52 000 + 35 000 + 11 000 + 25 000 + 80 000 + 16 000 + 17 000) 331 000 kronor.

Utredningsmedel. Den fortsatta handläggningen av frågorna om sinnessjukhusens modernisering och utbyggande anses, med hänsyn bl. a. till de mycket omfattande byggnadsåtgärder det här gäller, komma att ställa stora krav i organisatoriskt hänseende. Det anses därför oundgängligt, att ett särskilt organ tillskapas för ledningen av det fortsatta arbetet härmed. Departementschefen förordar därför i anslutning till förslag av statens sinnessjukvårdsberedning, att en särskild kommitté tillsättes för detta ändamål. På denna kommitté skulle även ankomma att noggrant följa behovet av vårdplatser å de statliga sinnessjukhusen och med lämpliga mellanrum göra detta platsbehov till föremål för omprövning. Hinder anses icke böra möta mot att i sådana fall, där så kan finnas påkallat och lämpligt, kommittén av Kungl. Maj:t erhåller i uppdrag att utföra vissa byggnadsföretag. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om kommitténs sammansättning och att meddela erforderliga direktiv för kommitténs arbete. För bestridande av kostnaderna för kommitténs verksamhet, såsom arvoden till ledamöter, avlöningar till personal för det löpande arbetet, resekostnader, expenser m. m., föreslås för nästa budgetår skola anvisas ett belopp av 100 000 kronor.

Anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1949/50.

Utvidgning och förbättring av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag anvisade 1947 års riksdag (prop. nr 244; riksd. skr. nr 352) för budgetåret 1947/48 63 000 kronor till utvidgning och förbättring av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik. Sedermera anvisades av 1948 års riksdag (prop. nr 185; riksd. skr. nr 235) för budgetåret 1948/49 ytterligare 47 000 kronor för ändamålet.

Kostnaderna för de av riksdagen sålunda beslutade arbetena ha icke kunnat

hållas inom den beräknade kostnadsramen, 110 000 kronor. Då någon beskärning av de beslutade arbetena icke torde kunna ske, om sjukhusets vattentillgång skall säkras, erfordras därför anvisande av ytterligare medel för arbetena. För arbetena föreslås skola anvisas ytterligare 45 000 kronor å tilläggsstat för löpande budgetår.

Vissa arbeten för tryggnad av vattenförsörjningen vid S:t Olofs sjukhus. Frågan om vattenförsörjningen vid S:t Olofs sjukhus i Visby har under förra året kommit i ett ytterst kritiskt läge. Medicinalstyrelsen har därför sett sig nödsakad att vidtaga omedelbara åtgärder i frågan. Då kostnaderna för de arbeten, som måst vidtagas, icke anses böra belasta den i staten för statens allmänna fastighetsfond under medicinalstyrelsens delfond upptagna anslagsposten till reparations- och underhållskostnader m. m., föreslås, att ett belopp å 50 000 kronor anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår för täckande av kostnaderna för arbetena.

Ombyggnad av Birgittas sjukhus. I enlighet med vad i det föregående förordats vid anmälan av frågan om medelsbehovet för nästa budgetår för ombyggnad av Birgittas sjukhus i Vadstena föreslås å tilläggsstat för innevarande budgetår för samma ändamål skola anvisas ett belopp av 800 000 kronor.

Vissa elektriska arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

För vissa elektriska arbeten, avseende högspänningsstation och stekapparater m. m. vid statens anstalt för fallandesjuka beräknas i propositionen ett belopp av 60 000 kronor. För ändamålet föreslås å kapitalbudgeten för nästa budgetår skola anvisas ett anslag å nämnda belopp, förslagsvis benämnt Vissa elektriska arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

Sammanfattning.

Å s. 129 och 130 i statsrådsprotokollet har intagits en sammanställning av kostnaderna för de i det föregående omförmälda arbeten m. m., för vilka medel ansetts böra för budgetåret 1950/51 anvisas under anslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. Kostnaderna uppgå till i avrundat tal 9 830 000 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet för i det föregående angivna arbeten m. m., för vilka medel ansetts böra anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under anslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m., uppgår enligt å s. 130 i statsrådsprotokollet intagen sammanställning till 895 000 kronor.

Med avseende å de anvisade medlen har ansetts böra gälla, att de angivna fördelningarna icke skola vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller

eljest kan befinnas lämpligt, förutsättes enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål kunna ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat.

Motionerna.

I de likalydande motionerna *I: 415* (av herrar Sten och Sandler) och *II: 509* (av fröken Nygren m. fl.) har hemställts, att riksdagen i anslutning till förevarande proposition måtte förklara sig intet ha att erinra mot återgång av riksdagens vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 247/1946 beslutade köp av kvarteret Samariten (fattigvårdsområdet) i Gävle.

I de likalydande motionerna *I: 436* (av herrar Lindblom och Emil Petersson) och *II: 524* (av herr von Friesen m. fl.) har hemställts, att riksdagen ville *dels* för sin del fatta principbeslut om överflyttning av huvudmannaskapet för den kvalificerade sinnessjukvården till landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, *dels* uttala, att överflyttningen bör vara i sin helhet verkställd före utgången av år 1960, *dels* ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande de ekonomiska villkoren för denna överflyttning, varvid förslaget borde innefatta bemyndigande för Kungl. Maj:t att genom avtal successivt överlämna huvudmannaskapet på angivna villkor.

I motionen *II: 522* (av herr Hellbacken m. fl.) har hemställts, att riksdagen måtte besluta att för uppförande av två bostadhus för fyra familjer vid Pärby sjukhus utöver tidigare anvisade medel bevilja ett anslag av 37 000 kronor.

I motionen *II: 523* (av herr Hagård) har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte beakta i motionen anförda synpunkter och besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte snarast verkställa en utredning av principfrågan om huvudmannaskapet för sinnessjukvården.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sina förslag, hänvisas till motionerna *I: 415*, *II: 522*, *II: 523* och *II: 524*.

Utskottet.

Generalplan för sinnessjukvårdens tillgodoseende.

Riksdagen har redan tidigare givit uttryck åt uppfattningen, att *förhållandena inom sinnessjukvården* äro ägnade att inge allvarliga betänkligheter. Den utredning på detta område, som verkstälts, ger också otvetydigt vid handen, att de vårdmöjligheter, som nu stå till buds, vare sig kvalitativt eller kvantitativt kunna uppfylla de krav, som f. n. uppstålla sig. Befolkningstillväxt och förändringar i befolkningens ålderssammansättning kunna under de närmaste åren beräknas icke obetydligt öka vårdbehovet inom sinnessjukvården. Sinnessjukvårdsberedningen har vid nuvarande patientomsättning uppskattat vårdplatsbehovet vid statliga sinnessjukhus till över 23 000 inom loppet av några

är, och häremot stode tillgängliga vårdplatser till ett antal av drygt 17 000. Då härtill kommer att de nuvarande sinnessjukhusen i stor utsträckning äro otidsenliga och bristfälliga i olika avseenden, framstår med all tydlighet behovet av en snar och effektiv upprustning. Av i propositionen lämnade uppgifter framgår, att en dylik upprustning av sinnessjukvården kommer att föra med sig högst avsevärda engångsutgifter och ökat personalbehov. Det är därför — såsom departementschefen framhållit — i hög grad angeläget, att även andra vägar än utbyggnad av vårdplatsantalet prövas, när det gäller att tillgodose vårdbehovet.

Utskottet ansluter sig helt till uppfattningen, att en betydande intensifiering av vården på redan befintliga sjukhus bör eftersträvas. Härigenom torde omsättningen kunna icke obetydligt ökas och behovet av nya vårdplatser därigenom begränsas. De i propositionen (s. 10) redovisade utredningarna visa, att förhållandena, när det gäller patientomsättningen, f. n. gestalta sig mycket olika i fråga om de olika sjukhusen. De högsta omsättningsciffrorna uppvisa S:t Jörgens sjukhus i Göteborg, S:ta Annas sjukhus i Nyköping och S:t Olofs sjukhus i Visby. De lägsta siffrorna uppvisas av Restads sjukhus i Vänersborg, Furunäsens vid Piteå och S:ta Gertruds i Västervik. Svårigheter föreligga att utrona orsakerna till skiljaktigheterna, men enligt vad utskottet kunnat konstatera föreligger ett visst samband med sjukhusens personalförhållanden. S:t Jörgens sjukhus får sålunda anses relativt väl tillgodosett med läkartjänster, och sjukhuset har också kunnat i tillfredsställande grad besätta tjänsterna med kompetenta läkare. Dessa förhållanden måste ha bidragit till att sjukhuset, som när det gäller planläggning och utrustning icke intager någon gynnad ställning, uppvisar goda omsättningssiffror. Vad här sagts gäller i viss mån även övriga sjukhus, som uppvisa god omsättning. Motsvarande inverkan torde kunna påvisas exempelvis i fråga om Furunäsens sjukhus, som bl. a. på grund av sin belägenhet har att kämpa med särskilda svårigheter i personalhänseende. Utskottet vill i anslutning till sinnessjukvårdsberedningens beräkningar rörande vårdplatsbehovet under olika omsättningsförhållanden (s. 19) understryka, att man för att nå bästa möjliga resultat med uppmärksamhet bör följa och undersöka vilka faktorer som i främsta rummet verka ökande på omsättningen. I huvudsak torde man härvidlag — såsom departementschefen antytt — böra ägna uppmärksamhet åt tre betydelsefulla faktorer, nämligen personalorganisationen, ökade krav på kvalitet och utbildning hos personalen samt en ändamålsenlig planläggning och utrustning av sjukhusen.

Fördelarna av en intensifiering av vården och ökad omsättning på sjukhusen äro i ekonomiskt avseende uppenbara. Sinnessjukvårdsberedningen räknar med att vid en ökning med 10 % av omsättningen vårdplatsbehovet år 1965 kan reduceras med över 5 000 platser. Härtill kommer den ur allmänna synpunkter än betydelsefullare vinst, som ligger i att patienterna i ökad utsträckning kunna återföras till hälsa och ånyo inpassas i produktivt arbete. Möjligheterna att förbättra sinnessjukvården äro emellertid i sista hand beroende av samhällets ekonomiska bärkraft, och utskottet vill allmänt sett

understryka, att man vid genomförande av programmet för sinnessjukvårdens upprustning bör söka anpassa sig efter utvecklingen i detta avseende.

Av det ovan sagda framgår att utskottet i princip ansluter sig till vad i propositionen anförts angående behovet av en upprustning på sinnessjukvårdens område.

Vad beträffar frågan om *huvudmannaskapet för den kvalificerade sinnessjukvården* har departementschefen anslutit sig till sinnessjukvårdsberedningens ståndpunkt, att någon överflyttning till landsting och städerna utanför landsting tills vidare icke bör äga rum. Det huvudsakliga skälet härför är, att — särskilt i betraktande av de stora utbyggnadsprojekt på sjukvårdens område i övrigt, som förestå de lokala huvudmännen — praktiska förutsättningar saknas för en dylik överflyttning, innan den förestående upprustningen av den kvalificerade sinnessjukvården genomförts.

I motionerna I: 436 och II: 524 har föreslagits, att principbeslut redan nu fattas om överförande av huvudmannaskapet till landsting och städer utanför landsting, att överflyttningen verkställs före utgången av år 1960 samt att en utredning företages om de ekonomiska villkoren för denna överflyttning. I motionen II: 523 har hemställts om en skyndsam utredning av ifrågakvarande principspörsmål.

Utskottet anser i likhet med sinnessjukvårdsberedningen, att åtskilliga skäl kunna anföras för överförande av all sinnessjukvård till landsting och städerna utanför landsting. Bl. a. skulle fördelar i vissa avseenden vinnas, när det gäller samordningen med den civila kroppssjukvården. Att döma av hittillsvarande erfarenheter rörande landstingens och ifrågakommande städers sätt att handhava kroppssjukvården synes det icke osannolikt, att sinnessjukvården efter en dylik överflyttning skulle kunna omhänderhavas på ett effektivare och mindre kostnadskrävande sätt än i statlig regi. Å andra sidan är det svårt att överblicka konsekvenserna av en så betydande påbyggnad av landstingens och städernas uppgifter i fråga om sjukvården, som en sådan åtgärd skulle innebära. Särskilt får därvid uppmärksammas nödvändigheten av gemensamma inrättningar för två eller flera landstingsområden. Ehuru sålunda viss tvekan kan råda i sak rörande lämpligheten av överflyttningen, synes f. n. avgörande betydelse få tillmätas det utbyggnads- och upprustningsprogram, som uppställts för de närmaste åren. Utskottet anser för sin del, att ekonomiska förutsättningar saknas för att pålägga landstingen och städerna en uppgift av detta format. Departementschefen har erinrat om att betydande utbyggnadsprogram föreligga för de kommunala huvudmännen, när det gäller kroppssjukvården. En överflyttning nu av sinnessjukvården till dessa huvudmän skulle enligt utskottets mening kunna allvarligt äventyra det föreliggande upprustningsprogrammet. Det synes även angeläget, att detta program kan fullföljas, utan att hänsyn därvid skall behöva tagas till ett eventuellt ändrat ståndpunktstagande beträffande huvudmannaskapet. Utskottet vill därför i denna fråga ansluta sig till den uppfattningen, att den planerade utbyggnaden av vårdkapaciteten och förbättringen av vårdmöjlig

heterna böra helt genomföras i statlig regi. Skulle vid utbyggnadsperiodens utgång frågan om huvudmannaskapet alltjämt äga aktualitet, bör denna upptagas till förnyat övervägande mot bakgrunden av de förhållanden, som då föreligga. Utskottet är alltså icke berett tillstyrka bifall till motionerna I: 436 och II: 524 samt II: 523.

I anslutning till vad ovan anförts angående huvudmannaskapet för sjuksjukvården vill utskottet framhålla, att allteftersom utbyggnadsprogrammet realiseras nödig uppmärksamhet bör ägnas åt att sjukhusens upptagningsområden ändras, så att den ur geografiska, kommunikationstekniska och andra synpunkter lämpligaste fördelningen av patienterna erhålles.

Kungl. Maj:ts förslag beträffande *platsbehovet och dess tillgodoseende* har utskottet ansett sig kunna tillstyrka. Utskottet vill emellertid betona vikten av att realiserandet av utbyggnadsprogrammet anpassas efter de erfarenheter, som efter hand vinnas såväl beträffande det sannolika platsbehovet på längre sikt som i fråga om effekten av olika åtgärder till förbättrande av vården. Särskilt böra därvid tillvaratagas de möjligheter till jämförelser med nuvarande förhållanden, som erhållas vid uppförande av helt nya, efter nutida krav inrättade sinnessjukvårdsanläggningar.

I detta sammanhang vill utskottet till behandling upptaga den i motionerna I: 415 och II: 509 berörda frågan om *återgång av det beslutade inköpet av kvarteret Samariten i Gävle*. Motionärerna ha hemställt, att riksdagen måtte förklara sig intet ha att erinra mot en sådan återgång.

Sinnessjukvårdsberedningen (s. 22) har erinrat om att 1946 års riksdag fattat beslut om inköp av ålderdomshemmet i Gävle, varvid avsågs att det samma skulle omändras till ett sinnessjukhus med 310 platser. Beredningen ifrågasätter av olika skäl lämpligheten att iordningställa detta ålderdomshem till sinnessjukhus. Då hävande av köpeavtalet med Gävle stad icke anses böra ifrågakomma, förordas en utredning om möjligheterna att taga anläggningen i anspråk för annat statligt ändamål, exempelvis såsom sjukhus för vissa sinnesslöa. Stadsfullmäktige i Gävle ha i avgivet yttrande icke ansett sig kunna godtaga en sådan tolkning av köpeavtalet, att en dylik om-disposition kan vidtagas, utan kräva att köpet återgår, om icke under 1950 bindande besked erhålles om inrättande av sinnessjukhuset.

I det läge, vari denna fråga nu befinner sig, anser utskottet det skäligt, att Gävle stad meddelas besked rörande den framtida användningen av ålderdomshemmet i fråga. Då sannolikheten talar för att inrättande av ett sinnessjukhus icke kommer att aktualiseras inom överskådlig tid, bör enligt utskottets mening Kungl. Maj:t med beaktande av de omständigheter, under vilka förvärvet ägt rum, taga under övervägande att låta köpet återgå.

Vårdhemmen för lättskötta sinnessjuka.

Såsom resultat av en av riksdagen påkallad omprövning av frågan om huvudmannaskapet för vården av lättskötta sinnessjuka har framgått, att denna

bör kvarbliva hos landstingen och städerna utanför landsting. Utskottet har icke något att erinra häremot. Vad beträffar frågan om fastställande i lag av huvudmannskapet för denna vårdform anser utskottet, i likhet med departementschefen, att en dylik åtgärd skulle vara ägnad att skapa klarhet beträffande de lokala huvudmännens skyldigheter. Såsom landstingsförbundet framhållit (s. 58) bör emellertid vid en eventuell lagstiftning hänsyn tagas till att en viss övergångstid erfordras för vårdens utbyggnad. Utskottet anser det vidare angeläget, att vid en sådan lagstiftning gränsdragningen mellan vårdhems klientelet och klientelet å de statliga sinnessjukhusen om möjligt blir fullt klarlagd.

Statsbidrag till uppförande, inrättande eller inlösen av vårdhem utgår f. n. med högst hälften av kostnaderna, dock högst 1500 kronor per vårdplats. Ifrågavarande bidrag måste med hänsyn till nuvarande byggnadskostnader anses alltför låga. Utskottet får erinra om att det planerade nya sinnessjukhuset i Karlskrona beräknas draga en anläggningskostnad av 26 000 kronor per vårdplats. Med hänsyn till angelägenheten av att de kommunala huvudmännen icke fördröja utbyggnaden av vårdhemmen bör det enligt utskottets mening övervägas, om icke en förbättring på detta område borde utan dröjsmål komma till stånd.

Utskottet har icke något att erinra mot att nuvarande statsbidragsgrunder utsträckas att gälla även städer, som enligt särskilda avtal ha att själva ombesörja sin sinnessjukvård, d. v. s. Stockholm, Göteborg och Malmö. Härvidlag bör emellertid uppmärksammas, att någon effektiv kontroll f. n. icke synes äga rum, huruvida städerna inom ramen för resp. avtal om sinnessjukvården uppbära statsbidrag allenast för det klientel, som eljest skulle ha fallit under den statliga sinnessjukvården. Det är sålunda icke uteslutet, att bidrag enligt dessa avtal utgår även för sådana lättskötta sinnessjuka, för vilkas vård städerna äro att anse som huvudmän. I och med att statsbidragsbestämmelserna i fråga om lättskötta sinnessjuka göras tillämpliga även på dessa städer, bör en effektivisering av denna kontroll eftersträvas, så att städerna i fråga icke erhålla gynnsammare bidragsvillkor än landsting och övriga städer utanför landsting.

Uppförande av nytt sinnessjukhus i Karlskrona.

Departementschefen har beträffande det förslag till nytt sinnessjukhus i Karlskrona, som framkommit som resultat av en arkitektävlan, framhållit, att det är av största vikt, att det nya sjukhus, som nu skall uppföras och som skall tjäna sjukvården under lång tid framåt, redan från början gives en sådan utformning, att det fullt motsvarar de krav, som en tidsenlig och effektiv sinnessjukvård ställer. Utskottet delar i princip denna uppfattning, icke minst med hänsyn till önskvärdheten av att inför den fortsatta upprustningen på detta område erhålla erfarenheter, i vad mån sjukhusens allmänna standard och utförande påverka vårdresultaten. Det oaktat kan utskottet icke bortse från kostnadssynpunkterna. En jämförelse med det senast uppförda Sidsjöns

sjukhus visar, att byggnadskostnaderna per vårdplats vid karlskronasjukhuset ligga ca 6 000 kronor högre. Anledningen härtill är främst ett totalt sett minskat antal vårdplatser samt att platsantalet per avdelning väsentligt minskats. Vidare ha vissa gemensamma ekonomiutrymmen m. m. ökats.

Vad beträffar platsantalet på vårdavdelningarna innebär förslaget, att på varje överläkaravdelning tillhopa 10 avdelningar för akuta lugna, akuta halv- oroliga och oroliga patienter skola erhålla 24 platser vardera, medan tillhopa 3 avdelningar för kroniska patienter skola erhålla 42 platser vardera. Departementschefen har med hänsyn till möjligheterna till differentiering och intensiv behandling icke ansett sig kunna tillstyrka en ifrågasatt ökning av platsantalet vid de mindre avdelningarna. Vad beträffar de oroliga patienterna är även utskottet för sin del av den meningen, att någon ökning av avdelningarna icke bör företagas. Däremot ställer sig utskottet mera tveksamt, när det gäller avdelningar för akuta lugna och akuta halv- oroliga patienter. Verkställda utredningar visa, att en ökning av platsantalet till 28 skulle medföra besparing i anläggningskostnad på 720—810 kronor per vårdplats (s. 71) d. v. s. för sjukhuset i dess helhet över 200 000 kronor. Därtill kommer, att även driftkostnaderna skulle kunna reduceras. Enligt sinnessjukvårdsberedningens beräkningar (s. 72) skulle en generell övergång till avdelningar med 28 vårdplatser medföra en lönekostnadsminskning med ca 90 000 kronor per år. Det bör vidare erinras om att beredningen uttalat, att — om utbyggnad av avdelningar med 24 platser ej anses böra ske — det även kan anses godtagbart, att platsantalet höjes till 28, då detta i allt fall innebär en väsentlig förbättring jämfört med Sidsjöns sjukhus (s. 73). Vid bedömandet av vilkendera lösningen som bör väljas, måste man enligt utskottets uppfattning bl. a. taga hänsyn till vilka allmänna ekonomiska möjligheter, som föreligga att förbättra sinnessjukvårdens standard, ävensom till de svårigheter, som kunna uppstå att anskaffa erforderlig personal. Härvidlag bör även uppmärksammas, att betydande utbyggnadsprogram föreligga på andra, närgränsande områden. En sänkning enligt departementschefens förslag till 24 vårdplatser per avdelning innebär en så avsevärd förbättring jämfört med nuvarande förhållanden, att det kan ifrågasättas, om de ekonomiska resurserna i längden räcka till för en sådan standardförbättring. Det torde kunna diskuteras, om icke en något lägre målsättning f. n. vore lämplig, och utskottet ställer sig icke avvisande till tanken att utbygga vårdavdelningar med 28 platser för akuta lugna och akuta halv- oroliga patienter. Utskottet förordar därför, att Kungl. Maj:t till förnyat övervägande upptager spørsmålet om avdelningarnas storlek.

Vad departementschefen i övrigt anfört rörande frågor av principiell betydelse för utformningen av det nya sjukhuset föranleder icke någon erinran från utskottets sida. Utskottet tillstyrker jämväl förslaget om anvisande av 100 000 kronor för fortsatt bearbetning av förslaget och upprättande av fullständiga ritningar och kostnadsberäkningar för byggnadsföretaget.

Övriga föreslagna byggnadsarbeten m. m.

Kostnaderna för den av 1946 års riksdag beslutade första utbyggnads- etappen vid *Birgittas* sjukhus beräknas numera komma att väsentligt över-

stiga den ursprungligen beräknade kostnadssumman (s. 77—83). På grund av allmän byggnadskostnadsstegring ökas sålunda kostnaderna med 1 174 000 kronor, varjämte på grund av ökat program tillkommit ett medelsbehov om 1 541 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna stiga härigenom från 4 150 000 kronor till 6 865 000 kronor (s. 79). Den betydande utökning av byggnadsprogrammet, som vidtagits, är beroende på de nya riktlinjer, som nu tillämpas rörande sjukhusens planläggning. Ifrågavarande arbeten ha delvis redan igångsatts. Såsom departementschefen framhållit, hade givetvis ändringarna bort underställas riksdagen, innan arbetena påbörjades. Utskottet vill för sin del understryka, att möjlighet borde ha förelegat att tidigare underställa frågan riksdagens prövning. Med hänsyn till vad i propositionen anförts vill utskottet emellertid icke motsätta sig utökningen av byggnadsprogrammet och tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag beträffande ifrågavarande byggnadsföretag. Det torde i detta sammanhang kunna erinras om att byggnadskostnaderna per vårdplats även enligt det utökade programmet ställa sig relativt förmånliga jämfört med andra liknande arbeten.

Vad beträffar *Västra Ny* sjukhus (s. 88—96) innebär Kungl. Maj:ts förslag bl. a., att en provisorisk alkoholistanstalt med 40 vårdplatser förflyttas till *Salberga* sjukhus, och att de härigenom disponibla platserna i stället utnyttjas för sinnesslöa patienter från sistnämnda sjukhus. Utskottet anser denna anordning ur flera synpunkter ändamålsenlig och tillstyrker därför förslaget. Mot de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna vid *Västra Ny* sjukhus har utskottet intet att erinra.

Kungl. Maj:ts förslag beträffande ombyggnad av norra mansavdelningen vid *Ulleråkers* sjukhus (s. 96—98) innebär en genomgripande modernisering. Kostnaderna uppgå till ca 11 000 kronor per vårdplats, och ur denna synpunkt torde ifrågavarande projekt utgöra ett gränsfall, där det kan diskuteras, om icke en ren nybyggnad vore att föredraga. Kostnaderna per vårdplats vid nybyggnad torde under jämförliga förhållanden uppgå till omkring 14 000 kronor. Härtill skulle emellertid komma rivningskostnaderna för den befintliga byggnaden. Då renoveringsarbetena beräknas leda till att byggnaden försättes i fullt tillfredsställande skick ur vårdsynpunkt, har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Vid *Gådeå* sjukhus föreslås uppförande av ett personalbostadshus för 625 000 kronor (s. 105—106). Sjukhuset i fråga beräknas enligt generalplanen framdeles komma att nedläggas, dock icke under de närmaste 15 åren. Enligt vad utskottet kunnat konstatera, kommer emellertid byggnaden att förläggas så, att den utan olägenhet kan avskiljas från sjukhusområdet vid ett framtida nedläggande. Med beaktande av dels ovissheten om hur länge sjukhuset kommer att användas dels också de nuvarande otillfredsställande bostadsförhållandena, tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Vad beträffar frågan om utredning beträffande uppförande av en tvättinrättning vid *Ulleråkers* sjukhus (s. 111—112) föranleder Kungl. Maj:ts förslag icke annat uttalande från utskottets sida, än att utskottet förutsätter,

att eventuella möjligheter till samordning med andra sjukvårds- eller andra inrättningar beaktas.

Ehuru utskottet funnit kostnaderna för de föreslagna garagebyggnaderna vid *S:t Sigfrids* och *Säters* sjukhus (s. 113—114) höga, vill utskottet icke motsätta sig, att medel anvisas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Det torde dock få förutsättas, att vid byggnadsföretagens genomförande eventuella möjligheter till besparingar iakttagas.

I övrigt ha Kungl. Maj:ts förslag beträffande byggnadsarbeten m. m. vid sinnessjukhusen icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Utskottet har i förevarande sammanhang till behandling upptagit *motionen II: 522*, i vilken yrkats, att riksdagen måtte besluta att för uppförande av tvenne bostadshus för fyra familjer vid *Pärby* sjukhus utöver tidigare anvisade medel bevilja ett anslag av 37 000 kronor. Riksdagen har år 1948 anvisat 135 000 kronor för ifrågavarande ändamål. Enligt numera inhämtade anbud beräknas emellertid kostnaderna för arbetena komma att uppgå till 185 000 kronor. Härifrån bör dock dragas ett belopp av 13 000 kronor, avseende vissa speciella arbeten. Då närmare utredning rörande möjligheter till besparingar m. m. icke kunnat verkställas av utskottet, kan icke med bestämdhet förutsägas vilket medelsbehov som föreligger. Utskottet är därför icke berett att tillstyrka ökad medelsanvisning i enlighet med motionärernas förslag. Emellertid synes det angeläget, att icke arbetenas påbörjande fördröjes av hänsyn till att för ändamålet erforderliga medel icke finnas tillgängliga. Nämda omständighet bör därför icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att efter närmare prövning och utredning meddela beslut om arbetenas utförande. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t framdeles för riksdagen framlägger eventuellt erforderligt förslag om ökad medelsanvisning.

Den fortsatta handläggningen av frågorna om sinnessjukhusens modernisering och utbyggande.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att en särskild kommitté tillskapas för den fortsatta handläggningen av upprustningsprogrammet på hithörande område. På kommittén skall även ankomma att följa behovet av vårdplatser. Om så befinnes påkallat, avses kommittén kunna erhålla i uppdrag att utföra vissa byggnadsföretag. Utskottet delar helt uppfattningen, att stora krav komma att ställas på handhavandet av de mycket omfattande åtgärder, som komma att efter hand aktualiseras. Med hänsyn till de betydande ekonomiska värden, det här rör sig om, är det särskilt angeläget, att programmets genomförande smidigt och fortlöpande anpassas efter erfarenheterna. Det torde ur denna synpunkt även böra framhållas, att kommittén för att rätt kunna fullgöra sina uppgifter bör innefatta ej endast facklig expertis på olika områden utan även allmänt ekonomiskt kunnande. Utskottet förutsätter, att dessa synpunkter komma att beaktas av Kungl. Maj:t vid bestämmande av kommitténs sammansättning.

Vad beträffar kommitténs arbetsuppgifter torde dessa i allt väsentligt

komma att avse samordning och planläggning av de fortsatta åtgärderna på detta område. Däremot synes det enligt utskottets mening tveksamt att åt densamma anförtro även utförande av byggnadsarbeten. Utskottet vill härvidlag bl. a. hänvisa till byggnadsstyrelsens yttrande, vari förutsatts, att det som hittills får ankomma på styrelsen att utse arkitekter för de olika byggnadsföretagen samt att utföra dessa. Utskottet vill i allt väsentligt ansluta sig till den av byggnadsstyrelsen uttalade uppfattningen. Om kommittén eventuellt även i något enstaka fall skulle utföra byggnadsarbeten, bör detta ske i fullt samförstånd och samarbete med byggnadsstyrelsen.

Med hänsyn till vad nyss anförts kan utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av särskilda medel för bestridande av kostnaderna för kommitténs verksamhet.

Vissa elektriska arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 60 000 kronor för utförande av vissa elektriska arbeten vid anstalten i fråga i enlighet med medicinalstyrelsens förslag.

Övrigt. Hemställan.

Vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit i nu förevarande proposition föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer utskottet,
att riksdagen må

I. beträffande huvudmannaskapet för den kvalificerade sjuksjukvården med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 436 och II: 524 ävensom motionen II: 523 godkänna vad utskottet i det föregående förordat;

II. beträffande av departementschefen förordade riktlinjer för modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen godkänna vad utskottet ovan anført;

III. medgiva, att statsbidrag till anordnande och drift av vårdhem för lättskötta sinnessjuka må fr. o. m. den 1 juli 1950 utgå till städerna Stockholm, Göteborg och Malmö;

IV. besluta

a) att vid Karlskrona skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 10 mars 1950 förordat förslag uppföras ett nytt sinnessjukhus;

b) att vid Västra Ny sjukhus skola i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag verkställas om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 2 900 000 kronor;

c) att vid Gådeå sjukhus i Härnösand skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras ett personalbostadshus för en beräknad kostnad av högst 625 000 kronor;

d) att vid Sätters sjukhus skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordad förslag verkställas ombyggnad av ekonomibygnaden för en beräknad kostnad av högst 1 150 000 kronor;

e) att vid vart och ett av S:ta Gertruds sjukhus i Västervik, Restads sjukhus i Vänersborg, Mariebergs sjukhus i Kristinehamn och S:t Jörgens sjukhus i Göteborg skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade förslag uppföras en panncentral för en beräknad kostnad för varje panncentral av högst 1 250 000 kronor;

f) att vid Furunäsens sjukhus vid Piteå skola i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordad förslag verkställas vissa arbeten inom panncentralen för en beräknad kostnad av högst 625 000 kronor;

V. till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.* under statens allmänna fastighetsfond anvisa

a) för budgetåret 1950/51 ett investeringsanslag av 9 830 000 kronor;

b) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 ett investeringsanslag av 895 000 kronor;

VI. till *Vissa elektriska arbeten vid statens anstalt för fallandesjuka* under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 60 000 kronor;

VII. i anledning av motionerna I: 415 och II: 509 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört;

VIII. i anledning av motionen II: 522 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 2 maj 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Rickard Lindström, Sven Larsson, Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Heiding, fröken Andersson, herrar Sundelin, Rosenberg, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson och Einar Persson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Svensson i Grönvik, Andersson i Malmö, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Rubbestad, Ståhl, Bergstrand, Åkerström, Petterson i Degerfors, fröken Elmén, herrar Persson i Vinberg, Birke, Persson i Växjö och Gustafsson i Stockholm.

Reservation

av herr *Erik Gustaf Andersson.*